

БЪЛГАРСКИ
ПРЪГЛЕДЪ

СПИСАНИЕ

ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА И ОБЩЕСТВЕНЪ ЖИВОТЪ

ИЗДАВА ДРУЖЕСТВОТО „ОБЩИ ТРУДЪ“

ГОДИНА I.

КНИГА V. — ЯНУАРИ

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА ВЪЛКОВЪ

1894.

СЪДЪРЖАНИЕ

КНИГА У.

	Стр.
Къмъ читателитѣ. Отъ редакционния комитетъ . . .	I—IV.
I. Рада. Разказъ изъ живота на една българска задруга. Отъ М. Георгневъ	1
II. Божествена комедия. Отъ Данте Алигиери. Прѣвелъ К. Величковъ	37
III. До Чикаго и назадъ. Отъ А. Константиновъ. (Продължение отъ кн. IV).	49
IV. Въ Прѣславския дворецъ. Историческа повѣсть. Отъ Ф. Прохазка	80
V. Сръбскитѣ претенции въ Западна България. Отъ Дримколовъ	98
VI. Социалниятъ въпросъ и идеята на асоциацията. Отъ Б. Минцесъ	109
VII. Домашна хигиена. Отъ Д-ръ Ф. Геберъ. (Въ 20 писма). Писмо I—II. Прѣвелъ Д-ръ Р.	127
VIII. Училищна хигиена. Отъ Д-ръ П.	133
X. Коткитѣ и дифтерията. Отъ Д-ръ П.	136

КНИЖНИНА

I. Рецензии :	
1. Г. Златарски, Геологическо-петрографическо описание на Сръдняя гора. Рецензира Д-ръ Г. Бончевъ	137
2. Д-ръ А. Фричъ, Зоология за горний класически и реаленъ курсъ. Прѣвелъ А. Явановъ. Рец. С. Юрничъ	143
3. А. П. Колевъ, Учебникъ по потното пѣние. Рец. К. Маханя	147
4. А. П. Колевъ, Практически потни упражнения за пѣние. Рец. К. Маханя	148
5. Н. В. С., кратка биография на св. Иоанъ Кукузель. Рец. Д. Матовъ	149
6. Календарче св. Кирилъ и Методий за 1894 год. Издава книжарницата на К. Г. Самарджиевъ въ Со- луниъ. Рец. Д. Матовъ	151
7. С. Дикцейнъ, Принадената стойностъ, (Българ. социалъ-демократ. библиотека № 15). Прѣвелъ Г. Бака- ловъ. Рец. Б. Минцесъ	153
8. В. Н. Баркутъ, Програма историческаго курса въ рускиихъ и нѣкоторыхъ заграничныхъ гимназіяхъ. Рец. Д. Д. Агура	156.
II. Книжовни и научни вѣсти	
1. Шарль Гуно. Отъ Т. III.	169
2. Петъръ Иличъ Чайковски. Отъ К. Маханя	171
3. Нови прѣводи отъ произведенията на г. Ив. Ва- зовъ. Отъ Р.	172

III. Изъ нашитѣ периодически еписания.

1. Българска Сбирка, списание за книжнина и обществени анани	173
2. Китка, мѣсечно иллюстрирано списание за дѣца	177
3. Младина, научно-забавителенъ вѣстникъ за младежитѣ отъ двата пола — Съобщава <i>Т. Милетицъ</i>	180
4. Свѣтъ, мѣсечно списание за всѣкого	182
5. Утро, мѣсечно литературно-научно иллюстрирано списание. Съ- общава <i>Б. Цоневъ</i>	183

IV. Изъ чуждитѣ периодически еписания

1. Сборникъ Харьковскаго историко-филологиче- скаго общества, т. IV.—V	185
2. Варшавскія Университетскія Извѣстія 1893. № 6.	188
3. Starine, izdaje Jugoslavenska akademija, kn. XXVI.	190
4. Denkschriften der K. Akademie der Wissen. zu Wien phil.-hist. Cl. Band 42. 1892 Съобщава <i>Т. Милетицъ</i>	191
5. Abhandlungen der philolog.-hist. Classe der K. sächsischen Gesll. der Wissen. XIII. Bd. 1893. Съобщава <i>Б. Цоневъ</i>	191

V. Библиография

VI. По правниениа въпрос.

1. Отговор на г. М. Дринов, по повод на ваквазното му мнение въ „Мисль“ год. III, кн. VIII—IX с. 709—712	201
2. Мнение по правниениа въпрос от Солун, (вж. Глас Македонски бр. 4 г. I.)	208
3. Второ мнение от Солун, (вж. Югозападна България бр. 13. год. I.)	209
4. По повод на статиата „Български Прѣгледъ и неговата полемика“ (вж. „Мисль“ год. III, кн. VIII—IX с. 693—698.)	211
5. Нов цариградски критик на правниениа про- ект (вж. „Новини“ бр. 19, 21, 23, 26, 28). — <i>Отъ филологи- ческата комисія</i>	221

Х Р О Н И К А

I. Вътрѣшна хроника	224
II. Външна хроника	229
Нови членове въ редакционния комитетъ на „Бъл. Прѣгледъ.“	237
Печатни погрѣшки	238

Сръбскитѣ претепции въ Западна България¹⁾.

Въ тази статья искамъ да споделя съ нашия читателъ нѣколко мисли по етнографическия въпросъ, който въ най-ново врѣме подигнахъ Сърбитѣ поради своитѣ прѣтении върху оная наша страна, която етнографически се нарича Западна България, а археологически е позната подъ име Македония.

Фактъ е, че македонскитѣ Българи сѣ захванжли да се събуждатъ по-рано отъ мизийскитѣ и тракийскитѣ. Нека оставимъ за това да говори самъ Дриновъ: „Доста е, казва той,²⁾ да си наумимъ, че македонци сѣ: и Паисий, отъ когото се захваща историята на българското възраждане, и Кирилъ Нейчиновичъ Тетовець, авторътъ на една отъ първитѣ печатни български книги, която е издадена още на 1816. год. въ Будимъ, и Хаджи Теодосий Синаитски, бащата на българското книгопечатание, и Хаджи Йоакимъ, даскалъ Кърчовски, който най-напрѣдъ е захванжлъ да печата книги, писани съ народенъ български езикъ,³⁾ и Неофитъ Рилски, патриархътъ на българскитѣ учители, и Христаки Павловичъ Дупничанинъ, и Иоанъ Димитриевичъ Охриданинъ, единъ отъ първитѣ български книгоиздатели въ Цариградъ, и много други отъ първитѣ дѣйци по възражданъето на българския народъ“. Излиза, че до като Мизия ни е дала царье въ старо врѣме, Тракия — политическо освобождение въ ново врѣме, Македония ни е дала умствено пробужданъе въ старо врѣме и въ ново врѣме. Безъ дѣлото Кирилъ-Методиево не щѣхме да имаме ни великъ Симеонъ, ни просвѣтенъ Климентъ Охридски, ни тогавашниятъ златенъ вѣкъ на българската книжнина;

¹⁾ Тази статья прѣдава въ главни черти съдържанъето на рѣчьта, която чете на 11. Май 1893. год., на вечерницата въ Славянската Бесѣда, дадена въ полза на дружеството св. Кирилъ и Методий, бившиятъ студентъ по филологията отъ нашето Висше Училище, Дрямколовъ (псевдонимъ).

²⁾ М. Дриновъ: „Първата българска типография въ Солунъ“, с. Период. Списание, кн. 31, стр. 2.

³⁾ М. Дриновъ: „Нѣколко бѣлѣжки за Йоакима даскала Кърчовскаго,“ сПер. Списание, кн. 34, стр. 472.

безъ дѣлото на единъ Царскій Богъ знае, още колко време дрѣмка ще дрѣмѣхме. Ето накратко, какво дължимъ на Македония.

Но за жалость Македония е, безъ съмнѣние, най-злочестата българска страна. Тамъ, по думитѣ на поета, „робството загрози природата.“ Кой е за това най-много кривъ? Безъ много мислене, крива е страната Македония: нейнитѣ хубости, нейното географическо положение. Отъ една страна, минжлото на Македония, което е отъ най-бурнитѣ и най-блѣскавитѣ въ историята изобщо, отъ друга нейното економическо значение, на чело съ главния ѝ градъ Солунъ, прави естествено народитѣ да бѣдѣтъ живо заинтересувани съ нейната съдба. За Гърцитѣ безъ Македония нѣма мегали идея, велика Елада; напоследъкъ и за Сърбитѣ безъ нея нѣма велика Сърбия. А само тѣ ли сѣ? . . . Гърцитѣ, лукави како сѣщи гърци, вършихъ що можахъ, и разполагатъ, както могатъ, още въ южна Македония, но все губятъ и губятъ. Сърбитѣ напрѣдъ почти нищо не сѣ вършили, но вършатъ или поне се мъчатъ да вършатъ сега. Първитѣ се отчайватъ, а вторитѣ, сѣкашъ, се одързостяватъ. Тукъ азъ ще поговорѣ за Сърбитѣ, за стойността на нихнитѣ прѣтенции, като се ограничавамъ само да покажѣ, що мислятъ въ сѣщностъ сегашнитѣ Сърби за пародността на македонското население и що сѣ мислили старитѣ сръбски царѣ, сръбски патриарси, сръбски лѣтописци. Както виждате, нѣма да изкарвамъ българщината на македонското население съ помощта на историята изобщо нито съ името на населението, нито съ националното му чувство, величествено изразено въ възражданъето, нито съ свидѣтелствата на познати европейски пжтувачи, стари и нови, нито пъкъ съ езика, защото то би било за насъ, както и за цѣлия славянски миръ, и смѣшно и досѣдително, за да не кажѣ унизително.

Прѣди всичко, трѣбва добръ да се помни, че прѣтенциитѣ на Сърбитѣ въ Македония датуватъ отъ 1878. год., а именно стѣ Берлинскія конгресъ. Тогава Гърци и Сърби, уплашени отъ новооснованата България, която се разрѣши отъ знаменитата въ нашата история дата 19. Февруарий, извихъ въ Берлинскія конгресъ своето незадоволство отъ това, и основайки се ужъ на нѣкакво историко-етнографическо право убѣждавахъ свѣтътъ, че цѣла Македония е населена съ Елини и Сърби. Конгресътъ, безъ съмнѣние, и безъ това ще ни разединѣше, тѣй като дипломатията яко не гледа на наука и правда: тя прѣдлага своятъ макиавеловски спо-

собѣ всегдѣ, гдѣто отъ малко-малко ѿ се удаде случай; но фактъ е, че отъ тогава Сърбитѣ, наши еднокръвни съсѣди, се явиха открито наши непримирими врагове. Истина е, че и прѣди 20—30 години е имало въ този или онзи западно-български градъ по нѣкой сръбски учитель, но той е прѣподавалъ на български безъ никаква задня цѣль, водейки се отъ единствената мисль — да помогне на своитѣ сродни братя.

Ще покажѣ накратко, какъ сръбскитѣ писатели отъ възражданъето до 1878. год. не сѣ ни помисляли за Сърби на истокъ отъ Българска Морава и на югъ отъ Шаръ Планина. Ще захванѣ отъ Вука Караджича, понеже той е безъ съмнѣние най-великиятъ Сърбинъ на новото врѣме. Вукъ е сбиралъ материалъ за своя рѣчникъ само изъ ония земи, които всѣкому, па и намъ сѣ познати като сръбски. Той е първиятъ, който извади на видѣло въ 1822. г. нѣколко (27) български пѣсни отъ юго-источна Македония (Разлогъ). Какъ той първъ посочи характернитѣ черти на българския езикъ¹⁾ и то възъ основание на тия именно разложки пѣсни и на Мосхоцелския тетраглось (отъ 1770 г.),²⁾ въ който българската часть е писана на охридско-битолски говоръ. Вукъ — събирачътъ на сръбската народна словесность, Вукъ — етнографътъ, изобщо Вукъ — фолклористътъ, умрѣ, безъ да чуе сладкитѣ думи на сегашното съдружие отъ категорията на Гончевича. Раичъ, бащата на сръбската история, счита изрично Косово поле за граница между (Стара) Сърбия и България: „Косово поле, еже съ Булгарією граничитъ.“³⁾ Г. Хаджичъ, около 60-тѣ години е печаталъ една политико-обществена „Речь у свое време,“ гдѣто между друго опрѣдѣля границитѣ, въ които обитаватъ отдѣлно сръбското и българското племе, и ги опрѣдѣля така, както ги знаелъ всѣкой тогавашенъ Сърбинъ и както сѣ познати намъ и всѣкому; за дѣлидбена линия между едното и другото поставя Българска Морава, Шаръ-Планина, Призренъ.⁴⁾ Верковичовитѣ „Народне

¹⁾ Караджич, Додатак к Санктпетербургскимъ сравнителнимъ рѣчицима своју језика и нарѣчија е особитимъ огледима Бугарскогъ језика. У Бечу, 1822.

²⁾ Висъ азъ тетраглоса въ „Историята на българскитѣ рѣчници“ отъ Дринова, помѣстена въ списанието „Утро“ год. I., 1892/3, № 7 и 8, стр. 119.

³⁾ Јоаничъ Раичъ, Историја разнихъ славенскихъ народовъ. Въ Будимѣ, 1823, часть третая, стр. 206.

⁴⁾ Г. Хаджичъ: „Речь у свое време или Сединство Сръбско Бугарскогъ народа на книжевногъ полю югославенства.“ Печатана е въ вѣстникъ „Зимзеленъ“. Единъ откъсъ: „Овимъ начиномъ заувима бугарска область найвечи део старе Мивис, Траѣи и Мацедоніе или провинцию Урумелию. На целождъ овомъ простору главно е становништво Бугари.“ Интересно е, че рѣчьта е печатана именно въ „Зимзеленъ“, който билъ приложение къмъ „Свето видъ“ тъй като, споредъ добити свѣдѣния, първото начало на сръбскитѣ прѣтенции върху Западна България е положено въ журнала Свето видъ въ 1876. год.

песме македонски бугара“ сж печатани въ 1860. год. въ бѣлградската държавна печатница; тѣ сж при това посветени на тогавашната сръбска княгиня Юлиа.⁵⁾

Важно е за насъ обстоятелството, че и виднитѣ днешни Сърби, които сега търсѣтъ сръбство вънъ отъ означенитѣ граници, прѣди години не сж помисляли за подобно нѣщо. Ексъ-регентътъ Иованъ Ристичъ въ 1854. год. нѣма нищо противъ слѣднитѣ думи на стария пътувачъ Брокиера: „рѣка Морава дѣли България отъ Сърбия.“¹⁾ Чед. Миятовичъ въ 1863 г. е прѣвелъ на сръбски „Пътуванъето по славянскитѣ области въ Турско“ отъ английскитѣ госпожици Ирби и Микензия, Михаилъ Иличъ въ 1876. г. прѣвелъ „Пътуванъето край Дринъ и Вардаръ“ отъ Хана.²⁾ И въ двѣтѣ тия книги, както е извѣстно, говори се все за Българи на сѣверъ до Шаръ-планина, а пъкъ сж прѣведени безъ никакви поправки. Забѣлжете при това, че Иличъ е капитанъ отъ сръбския генераленъ щабъ и че книгата е издадена отъ тогавашния воененъ министъръ-полковникъ (сетнѣ генералъ-регентъ) Коста Протичъ. Въ послѣдно врѣме и извѣстниятъ Ст. Новаковичъ не можѣ да се удържи отъ общото течение, което завладѣ сръбскитѣ умове за посръбяване чужди земи и народности. Но прѣди години той смѣло възставаше въ името на науката сръщу новитѣ тенденции на Милоевича. Той пишеше: „Не стигало това, че такива постѣпки на завоевателната политика въ сръбскитѣ вѣкове ни навлѣкохъ турско робство, ами трѣбвало съ такво отнасяне спрѣмо Българитѣ, съ каквото се отличава г. Милоевичъ, въ днешно врѣме да подновимъ старото зло.“³⁾ Какъ хубаво звучѣтъ тия вѣрни думици! Камо го сега оня ученъ Новаковичъ да ги прочете, да ги разбере,

⁵⁾ Верковичъ, за да прави надирания въ Македония, поддържанъ билъ отъ различни сръбски дружества и отъ самото сръбско правителство. Срав. слѣднитѣ думи на г. Ст. Новаковича: „Ideja Šafarikova, da se kogod pošlje u južne slovenske zemlje pod Turcima, naročito u Makedoniju i Staru Srbiju, dala je povod, te je srpska vlada potpomogla odlazak, a poslije potpomagala bavljenje St. I. Verkovića na tim stranama, koji je pomagao i srpskom muzeju da dodje do gdje kojih rijetkih starina.“ Глед. неговата стат. „Dr. Ianko Šafarik“ въ Rad Jugoslavenske Akademije, кн. 41, стр. 204.

¹⁾ Вж. Иованъ Ристичъ: „О историчной вѣжности упомена старія путника.“: „Поменути варошъ (Нишъ) одетои на одну милю одъ реке (р. Морава), кои дели Бугарску одъ Рацие или Србіе.“ Гласник, кн. 6, стр. 213.

²⁾ Вж. Путovanje кроа поречину Дрина и Вардара, превео с немачког Михаила Ник. Илич. Генералштабни капетан. У Београду. 1876. На стр. 148 четемъ: „Горина је Добра планинска и мршава, населена Бугарима источне цркве“ Само на стр. 128. гдѣто Ханъ счита и градъ Призренъ за населенъ съ Българи, прѣводичътъ не се съгласява, та прави бѣлѣжка, че призренци сж Сърби.

³⁾ Ст. Новаковичъ и М. Кујунджич, „Реферат о вѣрци — Седамстолина и четрдесет равних песама са 2450 речи из Праве (Старе) Србіје Милоша С. Милоевича.“ Гласник. 1873 г., кн. 38, стр. 347. Ето по-голѣмъ откъсъ, както си е на сръбски: „Ово је сувише небратско и неполитично поступање према

да ги слѣдва? Сега го нѣма: сега е дипломатъ (отъ напрѣдничката партија), а като такъвъ той неизмѣнно трѣбва да слѣдва правилата на дипломатството.

Могълъ бихъ, ако имаше нужда, да покажъ, че и И. Гарашаничъ, и К. Николасвичъ, и Даничичъ, и Бр. Радичевичъ, и Св. Никетичъ, и К. Поповичъ, и М. Миличевичъ и други писатели, поети и политици, прѣжни и сегашни, все така сж знаели до неотдавна, но, чини ми се, стига и толкова, понеже Сърбитѣ това не отричатъ. Ще споменъ и това, че щомъ излѣзънъ Кавицовото дѣло „Donau-Vulgarien“, въ което се разбира и за българщината въ Нишъ, списанието „Српска Зора“ въ год. 1877. се произнесе твърдѣ съчувствено и помѣсти дори и ликътъ на автора. Трѣбва да имаме при това още прѣдъ видъ, че въ „Српска Зора“ сътрудници сж били таква свѣтли сръбски имена, каквито сж поетитѣ Змай Ивановичъ, Джура Якшичъ, А. Ненадовичъ и др. Помнѣте добрѣ, че всичко това става, въ 1877. год., а не днесъ. Днесъ тоя Каницъ, и Ами Буе, и Лежанъ, и Ханъ, и всички пѣтувачи, които еднодушно говорѣтъ за Българи до Шаръ и до Морава, се третиратъ като цевѣжи, подкупени, българофили, макаръ че Каницъ и Ами Буе сж били почетни членове и на сръбското учено дружество и на сръбската матица. Добрѣ сж казвали Римлянитѣ: *tempora mutantur et nos mutantur in illis.*

Двама сж, и всичко, може-би, двама Сърби, които сж започнали още около 1867 год. да причисляватъ западнитѣ Българи къмъ сръбското племе. Тѣ сж споменѣтиятъ Милошъ Милоевичъ и Панто Сречковичъ. Истинскиятъ дѣецъ и баща на сръбскитѣ претенции е именно Милоевичъ. До 1878. год. той съ своята теория е билъ туку-речи символъ за шовинизъмъ у самитѣ Сърби. Г. г. Новаковичъ и Куюнджичъ по неговъ адресъ сж писали слѣднитѣ думи: „Колко голѣмо расстояние може да има отъ мислитѣ въ главата на единъ латриотъ до истинскитѣ факти!“¹⁾ И нашъ Ботевъ верѣдко въ своитѣ фейлетони взема името му за посмѣшище. Ала днесъ тоя Милоевичъ отъ сръбско гледище трѣбва да се счита или за светецъ, или пъкъ за демонъ, понеже става причина да се прахосватъ сума злочести динари.

најближемъ племени на истоку нашемъ. Мало је било, што нас онаке ствари и испојачка политизи у средњемъ веку бацше у турско ропство, него треба овакимъ понашањемъ према Бугарима, каквимъ се г Милојевић одишује, у данашње време да поновимо стари ала Наше је, да одвијемо од наше литературе онаке неплемените поступке.“

¹⁾ Вж. Реферат, и пр. Гласник кн. 38, стр. 332.

Впрочемъ, трѣбва да знаемъ, че и днесъ не всички Сърби търсятъ свои еднородци на истокъ отъ Българска Монаха и на югъ отъ Шаръ-Планина. Наопаки, има и такива, които и сега открито въставатъ срѣщу некоректното поведение на своитѣ братя. Такъвъ е запр. даровитиятъ срѣбски историкъ Иларионъ Руварацъ и познатиятъ намъ С. Верковичъ.

Нека сега хвърлимъ бързъ погледъ върху срѣбската история, за да видимъ, дали е било нѣкогажъ врѣме, въ което Сърбитѣ да сж считали македонското население за срѣбско. Нѣма нужда да се спирамъ върху факти, които говорятъ, какъ македонското население се е държало твърдо о своята българска народност и тогава, когато е било подъ Сърбитѣ, и още какъ и другитѣ народи сж го знаели и тогава (подъ срѣбска власть) за българско, защото и едното и друго е твърдѣ познато. Ще покажж само, какъ срѣбскитѣ царѣ и срѣбскитѣ патриарси, когато сж владѣли Македония или часть отъ нея, сж знаели и сж казвали, че владѣйтъ страна, населена съ Българи. Ще видимъ още, че и срѣбскитѣ писци и лѣтописци считатъ Македония за българска страна.

Силниятъ царь Душанъ съ право се титулува царь срѣбскитъ и българскитъ, защото е владѣлъ надъ западнитѣ (македонскитѣ) Българи. Въ негово врѣме, знайно е, надъ Источна България царуваше самовластно царь Иоанъ Александъръ. Че Душанъ е считалъ подвластното македонско население за българско и че именно поради това той се е наричалъ царь и българскитъ, вижда се още по-ясно отъ едно негово писмо до венециянския дожъ Андрей Дандоло, писано въ Сѣръ на 1345. г., тъкмо когато Душанъ бѣше на върха на своята мощь. Въ това писмо Душанъ се титулува точно: владѣтель на малка часть отъ българското царство.¹⁾ Въ единъ срѣбски лѣтописъ на срѣбскитѣ царѣ четемъ: „кралъ Стефанъ в 1830. г. подчини кюстендилскитѣ Българи“. ²⁾ Срѣбскиятъ царь Стефанъ Първовенчени, запитвайки за нѣкои църковни въпроси тогавашниятъ охридски архиепископъ Димитъръ Хоматиански, нарича го „архи-

¹⁾ Вж. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, II. 278 : „Stephanis dei gratia Servie, Dioclie, Chilminie, Zente, Albanie et maritime regionis rex, nec non Bulgarie imperii partis non modice particeps, et fere totius imperii Romanie dominus“ — Вж и Дриновъ сИСп. кн. 29 и 30, стр. 143

²⁾ Д. Стояновичъ: „Неколико рукописа на бечке царске библиотеке“. Гласникъ, кн. 38. Тамъ въ лѣтописъ царемъ срѣбскимъ на стр. 46: „Въ лѣто .SWMII. оубы краль Стефанъ Михаила цара българскаго на Велбоуждоу и прими Българе.“

епископ целе Бугарске¹⁾ *ἁρχιεπίσκοπος πασης Βουλγαρίας*); а охридският патриархъ Иоанъ Пресвитеръ, дебранинъ, въ сръбски единъ рѣкописъ е нареченъ патриархъ Бугарскиѣни земи.²⁾ Сръбскитѣ ипекски патриарси се титулуватъ патриарси сръбскѣи и българиѣи, защото подъ нѣхното духовно вѣдомство сѣ се намирали сѣверозападнитѣ българиѣи градове Нишъ, Куманово, Скопѣе и др. Патриархъ Арсений Чернеовичъ собственопорѣчно пише: „изходихъ всичкитѣ сръбски, поморски и българиѣи земи и дойдохъ тукъ въ Осоговския манастиръ.“³⁾ Този Осоговски манастиръ, гдѣто е писана бѣлѣжката, нахожда се въ скопския санджакъ (около криворѣчна Паланка), т. е. въ българиѣи земя. Иеротей Рачанинъ, сърбинъ, иеромонахъ на манастиръ Рача (окр. ужички въ Сърбиѣ), въ своето „Путашаствѣе къ граду Иерусалиму въ лѣто отъ рождѣ Христова 1704“ пише между друго: „дойдосмо на Бугарску Мораву“ и понадолѣ: „И пакѣ дойдосмо у Велез градъ Бугарскиѣи, а Турци зову Тюприлиѣи.“⁴⁾ Единъ Сърбинъ отъ 15 в., яничарицѣтъ Михаилъ Константиновичъ отъ Островица, нарича Македония въ своитѣ записки българиѣи царство и българиѣи земя.⁵⁾ Този сѣщиятъ Сърбинъ титулува Крали Марка Прилепски „българиѣи князь.“⁶⁾ Нека ми бѣде позволено тукъ да кажѣ, че тоя титулъ на Крали Марка напълно се покрѣща съ титула князь на Българиѣи, който му даватъ старитѣ пѣтувачи и писатели. Наричатъ го: *comita Bulgariae, despota Bulgariae, rex*

1) Дмитрия Хоматинског одговори на питанѣя краля Стефана Првоненчаног о црквеним стварима“, Гласник, кн 33. Питаниѣта и отговоритѣ сѣ отпавили на грѣцки, защото краљ Стефанъ е билъ доста книжовенъ, поради което нареченъ е и „Дукъ“; вж. все тамъ.

2) М. Дриновъ: „Изъ старобългариѣи книжнина“, с. П Сп кн. 31.

3) Ив. Јастребовъ: „Податци за историју цркве у Старој Србији“, Гласник кн. 42, стр. 355: „Изволи се миѣ смѣреномъ архіепископоу пекском и проч. проходите . . . далниѣи области всех сръбских и поморских и българиѣи х земель, и придохъ аде въ манастиръ Осоговъ — Вж. и у Дринова, с. П Сп. кн. 31, стр. 17.

4) Ст. Новаковичъ: „Прилози к историји српске книжовности“, Гласник кн. 31, стр. 297 и 299. Обрѣцаме вниманието върху името Бугарска Морава на г. Срезковича, понеже споредъ него „то је чисто пропагандиѣска ствар, а у изводима нема такве реке“; вж. „Станѣе и односи“, Гласник кн. 54, стр. 116. И Даничићъ ѣжъ знае Бугарска Мораву; вж. неговиятъ „Рѣчникъ изъ книжених старина српскихъ“ подъ думитѣ Бинѣча и Мораву.

5) Запискитѣ на Константиновича сѣ писани на полски между 1490 и 1516., а нѣе ги нахождаме прѣведени въ Гласник кн. 18 подъ заглавие „Турска историѣи или хрониѣи“. На стр. 75: „Овај (цар Урош Стефин) је дѣло био двама брѣчма да управљају са бугарским царством“. Историцѣтъ, въ това чело и г. Срезковичъ, знаѣтъ, че тѣя двама брѣта сѣ Вуканинъ и Угленъ. Попагато (стр. 76) Константиновичъ раказва, че царъ Мурадъ I погубилъ двамата брѣта и „после тога заузео је ад себе безъ сваке препоне целу бугарску земљу“.

6) „Тада је царъ Бајанитъ скупѣо војску противъ Марка, бугарског княза“ и т. и. Ibid., стр. 80.

Bulgariae, Prince of Bulgaria, Signor di Bulgaria, Rè di Bulgaria и под. ¹⁾ Хърватинътъ Валтазаръ Крчеличъ въ своята история на загребската катедрална черква счита изрично Крали Марка за българинъ: Marcus Kralievics erat Bulgarus ²⁾. Крали-Маркова майка е Елена, сестра на българския юнакъ Момчилъ войвода, а баща му е Вълкашинъ, който по свидѣтелството на черногорския митрополитъ Василія Петровичъ и по други клятъ отъ націе колгарскіе. Така ни учи и Паисиевата история, за такъвъ го знайтъ и нашитъ народни пѣсни. Ето и началото на една пѣсень, писана съ простонароденъ духъ отъ Андрея Качичъ:

Босна слави Рѣљу Бошњанина,
 Сеъ бијели Иву Сењанина,
 Унгарија Сибињанин-Іанка,
 Булгарија Краљевића Марка,
 Ерцеговци Милош-Кобилића и т. н. ³⁾

Ето защо на тоя Крали Марко, който прѣзъ петстотингодишното ни робуванье е подгрѣвалъ най-живо националното чувство на простия Българинъ, има право да се величае името му надъ пѣкоя часть въ просвѣтената наша столица, както се величае той навсѣкѣдѣ, гдѣто живѣе Българинъ.

Ще приключъ срѣбскитѣ свидѣтелства за българщината на македонскитѣ славяни съ слѣдния пасажъ изъ лѣтописа на срѣбската ипсеска патриаршия: Такокъ Тракин и Македонинъ киша Болгаре. Лѣтописътъ е издаденъ отъ Милоевича. ⁴⁾ Азъ четъ, пакъ четъ и се чудѣ, какъ тѣй Милоевичъ, Милошъ Милоевичъ, патриотътъ, който наброява 11 1/2 милиона Сърби ⁵⁾, какъ тѣй е пропустилъ да се печата тоя пасажъ, безъ да го поправи!

Интересенъ и ползовитъ е за насъ фактътъ, че Сърбитѣ и сега не знайтъ, докѣдѣ да търсѣтъ срѣбството. Надпрѣварватъ се, кой отъ кого да спечели името на по-разналенъ патриотъ. Едни казватъ: срѣбското племе се простира до Охридъ, Прилешъ, Кюстендилъ, Видинъ; други казватъ — до Солунъ и до Ломъ-Паланка, трети казватъ — до Търново, а пѣкоя пѣкъ, като се сѣди по нихнитѣ доводи, искатъ да кажатъ, че Българи сѣ само Гагаузитѣ около Варна. Г-нъ Новаковичъ се присмива на послѣднитѣ, защото

¹⁾ Иларијон Руварац, О кнезу Лазару. У Новам Саду, 1888, стр. 414—422. — Ch. Norf, Chroniques gréco-romanes. Berlin, 1873, стр. 273.

²⁾ О кнезу Лазару, 420.

³⁾ Ibid., 186 и 422.

⁴⁾ Ibid., 308 и 309.

⁵⁾ М. Милоевич: „Обшги лист патријаршије ипсеске“, Гласник кн. 35, стр. 13.

⁶⁾ Точно 11 650,000. Вж. споменитиятъ „Реферат“, стр. 331.

споредъ нихъ „види се, да Бугара једва где има на Балканском полуострову“¹⁾. Г-нъ Сречковичъ, професоръ въ великата школа, тврди, че Панагюрище е сръбски градъ и че, слѣдователно, извѣстиятъ нашъ историкъ Маринъ Дриновъ е Сърбинъ, защото е панагурецъ²⁾. За Сърбитѣ нѣма нищо мжно: те взематъ единъ листъ книга, па свободно си чертаатъ рѣка Јитра за источна граница на Велика Сърбия. Тѣй че тая пихна Велика Сърбия прѣкрасно е начертана на картитѣ имъ.

Далечъ отъ насъ, далечъ отъ насъ подобенъ повонизъмъ да не се лакомимъ за чуждото! Гдѣто иматъ право другитѣ, дайте имъ го! Не търѣте Велика България, ами търѣте Цѣлокупна България! Ако бѣхме си служили и ние съ таква доводи, съ каквито си служатъ Сърбитѣ, щѣхме да имъ докажемъ, и съ много по-голѣмо право, че въ Бѣлградъ живѣатъ Българи. Знае се отъ исторіята, че до 12, 13 вѣкѣ въ Бѣлградъ населението било българско. Рѣка Сава се счита прѣдѣлъ между Унгарија и България.³⁾ Пространството между Морава и Бѣлградъ е извѣстно подъ име български лѣсъ и български пустини.⁴⁾ Самъ Бѣлградъ се нарича български Бѣлградъ.⁵⁾ Свидѣтелствата за такво тврдење сѣ отъ 11. и 12. в., т. е. отъ тогава, когато свободна България не съществуване (1017 — 1186 г.) слѣдов. за да се нарича нѣщо българско, трѣба да има основание въ името на населението, на масата, а не въ името на господари — българи, както нѣкой може

1) Вж. Рефератъ, стр. 346.

2) Вж. „Споменици Ивкерія“, год 1887, и ИСп. кн. 31, стр. 19.

3) Dr. P. Mateović: „Putovanja po balkanskom poluotoku za srednjega vjeka“, Rad. kn. 42. — Стр. 65: „... per fluentem Save fluminis navigio in Bulgaria perducitur.“ — Стр. 75: Крпотињему мјесту (Malavilla) dodaje Albert Aquenski (пактуванъ прѣкъ 1096 — 1101 год) „ubi terminantur fines regni Bulgarorum“, а т: је међа, како горе споменуемо, допирала негда до ушћа Save u Dunav. — Стр. 105 пактуванъ Otto de Bioglio кн год 1117: „Ugar-ka je s ove strane kalužnom vodom opasana, s drugoga pak krajа bisra ju rieka dieli od Bugarske“ (vjerojatno Sava). — Чети оште на стр. 105, 117, 121.

4) Ibid.: Silvae Bulgarorum, Silva Bulgariae, deserta Bulgariae, Bulgarenwalt; как, стр. 62, 73, 76, 115 и т. и. Примеждами ва пр. думитѣ на божигробекни поклонникъ Либерта отъ год 1054: „Prevalivši panonske medje nastupiše ogromnu pustoš, koju bugarskimi pustinjami (deserta Bulgariae) zovu“. Тамъ на стр. 79. Глед и „Стару пактуванъ прѣкъ България“ отъ Дръ И. Д. Шишмановъ въ Мин. сб. IV, 357.

5) Alba bulgarica, Bulgariae oppidum, Bellagrava bogarensis. Глед Руварацъ, О кнезу Лазару, 151, и екцитѣ „Putovanja“ отъ Mateović, стр. 79, 105 и др. Стр. 105: Dalje sledi (Дворано) opis Bugarske, koja nastaje Biogradom (Bellagrava), koj se „bugarskim“ (bugarensis) zove, da se različi od istoimenoga grada (Stolni Biograd) ugar-koga. На стр. 77 четемо: Nikita, biogradski načelnik i namjesnik Bugarske (principe Bulgarorum et praeside civitatis). — Така се нарича Бѣлградъ и у историческии географъ Каталича: вж. неговия „Споменъ Београда“ 1789 г.) въ Гласник кн 5, стр. 159 (Београд Бугарске).

да си мисли. А що ни трѣбва и толкозъ далечъ да отиваме: когато войводата Петъръ Делянъ въ 1040 г. подигна българското знаме противъ византийското иго, за да възстанови Самуиловото царство, първитѣ въстанници съ него бѣхж българитѣ отъ Нишъ до Бѣлградъ; столица станж Нишъ и сѣтѣ Скопје, отгдѣто вече въстанието получи общъ характеръ.¹⁾ — Но ние не претендуваме върху земитѣ до Бѣлградъ, защото даваме право на послѣшнитѣ историко-етнографически събития, които настѣпиха особено слѣдъ косовската битка, именно — сръбскитѣ прѣселения отъ Стара Сърбия (Нови-Пезаръ) въ посока къмъ Бѣлградъ. Обаче отъ р. Морава на истокъ населението си остая българско. Пжтвачитѣ отъ 15 в. насамъ изрично казватъ: Морава дѣли България отъ Сърбия.²⁾ Прѣсно ни е въ паметта, какъ въ Нишъ, Лѣсковецъ и другитѣ околни градове българщината цѣвтѣше до 1878 год. Епископъ Викторъ Нишки дописваше си съ българския екзархъ Антима, а всѣкому извѣстниятъ дебранинъ Партений Зографски умрѣ въ 1876 г. като български епископъ въ Пиротъ. Ще ли види отсега бѣлъ день българщината въ тая българска покраина?

Заклучението първо и послѣдно за сръбскитѣ претенции въ Македония е слѣдното: Научни основания нѣма. Всичко се върши отъ държавни интереси. Очакваше се съединение съ Сърбитѣ въ Босна и Херцеговина, за да излѣзнятъ оттамъ на Адриатическо море. Въ 1878 год. тия двѣ области мицжж въ яки рѣцѣ и тѣ тогава обрнжж погледитѣ си къмъ Бѣло море. И днесъ нѣма учени Сърби, които да вѣрватъ, че въ Македония има сръбско племе. Тѣ добрѣ

¹⁾ Dr. Fr. Rački: „Borba južnih Slovena za državnu neodvisnost u XI stoljeću“, Rad. kn. 25. Стр. 226: Ustanak se najprije u Podunavlju i Pomoravlju širio. Petar (Делянъ) je na ime iz Carigrada uputio se u one krajeve doprvši do Beograda na nšću Save i Dunava, i pod stieg neodvislosti sakupljajući narod . . . Ustanak je iz prva početak liepo uspiewao. Kuda god je Petar Deljan prolazio, bugarski ga narod oduševljenjem pratio „slaveći ga kao cara svojega radosnimi uzklieci“ Ovaj slavodobitni pohod predje iz Pomoravlja, imenito iz grada Niša, u kojije Vandarje u Skoplje „stolicu Bugarske“. Думитѣ въ кукички сж ваети отъ Кедрина. — И споменжтиятъ прѣди мако Катанчичъ твърди, че българщината въ 11. в. се простирала до Бѣлградъ: Да е народа Бугарскогъ до Београда било, отуда се заключити може, што се е Петаръ (Делянъ) трудю, издаваючи се за унука Самоиловогъ, побунити га. Вж. „Споменъ Београда“, Гласникъ кн. 5, стр. 162

²⁾ Брокнеръ (1433 г.), Петанчичъ, Шелеръ (1533 г.), Пигафете (1567 г.), Безалтъ (1584 г.), Вратиславъ отъ Митровицъ (1591 г.), Веннеръ (1616 г.), Тафернеръ (1665 г.); срав. още: Курпешичъ (1530 г.), Рамберги (1534 г.), Бедекъ, Вранчичъ (1553 г.) и др. Не намирамъ за нужно да превеждамъ цитати. Ще указж само нѣкои страници. Matcović „Pucovanja“ въ Rad: кн. 42, стр. 171; кн. 49, стр. 121; кн. 62, стр. 53 и 56. Шпшманожъ „Стари пжтвачини“ въ Мин. сб.: IV, 438, 452, 466; VI, 172. Јованъ Ристичъ „О историчной важности усномена. . .“ въ Гласник, кн. 6, стр. 213.

знайтъ, че нихнитѣ прѣдѣди — сръбскитѣ царѣ, сръбскитѣ патриарси, сръбскитѣ писатели, стари и нови, сѣ считали Македония за българска страна. Цѣльта имъ е просто, да убѣдйтъ масата, за да ѝ накаратъ въ даденъ моментъ да мре като за свои брати. Нѣма съмнѣние, че за да получи сръбската пропаганда посока именно къмъ югъ и истокъ, не е безъ намѣса и на знайния славянски врагъ, оня, който служи на известното *Drang nach Osten* . . . Каква ще бѣде сегнивата отъ тая пропаганда, Сърбитѣ не могатъ да знайтъ: „Шта Бог да и среѣа јуначка!“ Тѣ работйтъ, ала усиѣхъ нѣматъ. Всѣки градъ, всѣко село, всѣка колиба си има веке свои дѣйци по нашия църковенъ въпросъ . . . . . Едно нѣщо Сърбитѣ още се надѣйтъ да сполучятъ, то е — да направятъ отъ македонскитѣ Българи особена македонска народност, та така поце да осуетятъ цѣлокунността на България, която ги плаши. Днесъ Македония не е лишена и отъ такъвъ родъ сръбска пропаганда. Има тукъ-тамѣ личности, които така проповѣдватъ и получаватъ пари отъ сръбскитѣ консули . . . . .

Нека ми бѣде позволено въ заключение да се обѣрнѣ къмъ свѣстнитѣ Сърби, за да имъ напомнѣ, че население, което е вложило въ българската история — Кирила и Методия, Климента, Наума и другитѣ седмочисленици, Ивана Рилски, столицина Охридъ, охридска патриаршия, първа искра за възражданѣето на българщината, първа печатница, първа книга на простонароденъ езикъ, и особено, едно глаголско азбуке, едно кирилеко азбуке, единъ прѣводъ на светитѣ книги, който има общославянско значение, и едно богомилство, — население, което е вложило всичко тово въ българската история, било е и ще си остане краежгъленъ камѣкъ на българщината.

Драмколовъ.

Още стотици книги на дейци родени
в географска област Македонија
може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски“
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres